

Nr 858

Av herr Ohlin m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag till skollag m. m.

(Lika lydande med motion nr 718 i Första kammaren)

»Morgonsamlingen skall skänka inre samling, uppbyggelse och känsla av gemenskap och på så sätt ge en god utgångspunkt för dagens arbete», heter det i skolöverstyrelsens gällande »Allmänna anvisningar för undervisning och fostran på skolans högre stadier».

Denna målsättning bör enligt vår mening även prägla morgonsamlingarna i grundskolan. I ett samhälle, som bygger på den enskildes frihet och ansvar, är det vidare ett förstarangskrav att likställighet mellan olika livs-åskådningar upprätthålls. Det är därför väsentligt att den skola som skall fostra eleverna till en medborgarinsats präglas av ömsesidig respekt för skilda åskådningar. Denna anda bör även prägla möjligheterna att befrias från undervisningen i kristendomskunskap och deltagande i morgonsamling.

I förslaget till skollag (proposition nr 136) regleras dessa frågor i 27 §. Första stycket i denna paragraf behandlar befrielse från undervisning i kristendomskunskap och har i förslaget till skollag inte ändrats från den gamla skolstyrelselagen. Den befrielse varom talas avser att gälla mosaiska och katolska trosbekännare, men vi förutsätter att även motsvarande befrielse för bekännare av andra religioner kommer att i de individuella fallen ske med stöd av denna paragraf, i den mån önskan härom framkommer.

Andra stycket av 27 § reglerar befrielse från morgonsamling. Här har tillkommit orden »med religiöst inslag», varefter stycket lyder:

Är elev befriad från undervisning i kristendomskunskap, eller tillhör elev ej svenska kyrkan, skall han på föräldrarnas begäran befrias från att delta i morgonsamling med religiöst inslag.

I skolberedningens förslag till skolstadga som kom 16 juni 1961 lyder § 5, mom. 2:

Elev som avses i första momentet (judar och katoliker) är frikallade från morgonsamling. Detsamma gäller för elev som eljest inte tillhör svenska kyrkan, om målsman hos rektor anmäler att eleven icke skall delta i morgonsamling. I övrigt må elev då skäl äro därtill av rektor befrias från att delta i morgonsamling.

Departementschefen har sålunda genom tillägget »med religiöst inslag» gjort den föreslagna skollagen mer detaljreglerad än skolstadgan på denna punkt. Detta förfarande måste anses ovanligt och strider mot den normala skillnaden mellan en lag och en stadga. Vi finner det också anmärkningsvärt att statsrådet i propositionen intar en annan hållning än i skolbe-

redningen, där han jämte alla ledamöter utom en godkände hittills gällande ordning.

Enligt propositionen är tillägget »med religiöst inslag» bara en redaktionell förenkling och uttryck för en innehållsmässig konsekvens. Detta påstående torde grundas på de förhållanden som gällt fr. o. m. 1958, då det blev tillåtet och rekommenderat att låta morgonsamlingarna växla i fråga om ämnesinnehållet.

Denna växling önskar nu propositionen emellertid stadfästa genom kravet på att objektivitet bör komma till uttryck vid planläggningen av skolans morgonsamling. Det finns dock inte skäl att särskilt utpeka morgonsamlingar med religiöst inslag som något som elev skall befrias från. Om orden »med religiöst inslag» behålls enligt förslaget blir följderna att vissa elever, som utträtt ur svenska kyrkan, kan erhålla befrielse från morgonsamling med religiöst inslag, men däremot kan svenska kyrkans medlemmar ej befrias från en morgonsamling med för dem icke acceptabla inslag. Det senare förhållande kan med den av Kungl. Maj:t föreslagna formuleringen även komma att gälla för barn från exempelvis frikyrkliga hem. Befrielsen skulle ju för dem enligt förslaget avse enbart morgonsamling med religiöst inslag.

Vad som avses med »religiöst inslag» är vidare oklart. Här öppnar sig möjligheten att man får ytterst grannläsa avvägningar och en rad tvister om lagens praktiska tillämpning. Det religiösa livet i vårt land är så mångfacetterat och den enskilde elevens relationer till olika slag av förkunnelse så individuellt präglade att man ger sig in på ytterst intrikata och i praktiken helt ogörliga gränsdragningar om man accepterar orden »med religiöst inslag» i skollagens morgonsamlingsparagraf. I stället för arbetsro inom skolan blir det strider.

I kommentaren till den nya lagtexten heter det att »denna innebörd står i överensstämmelse med statsmakternas tidigare beslut och någon saklig ändring har således inte varit avsedd». Den skolproposition som framlades 1950 undvek att karakterisera de morgonsamlingar från vilka man skulle kunna räkna med att vissa föräldrar ville söka befrielse för sina barn. Den lade initiativet på föräldrarna, sedan dessa bildat sig en uppfattning om arten av morgonsamlingarna i den skola och de klasser där deras barn åtnjöt undervisning, och den lade beslutanderätten i skolledarens hand.

I kommentaren till det nya förslaget säger departementschefen att »I den mån morgonsamlingarna därvid avses få ett religiöst inslag, *skall vissa elever* — vars religiösa uppfattning förutsätts i väsentlig mån avvika från vad som vanligen kommer till uttryck i de religiösa inslagen — *befrias från deltagandet*». Huruvida initiativrätten skall som hittills ligga hos föräldrarna klargöres inte uttryckligen. Däremot innehåller det föreslagna stadgandet i 27 § en föreskrift härom. Det måste därför förutsättas att så skall bli fallet. En skyldighet för en opreciserad skolmyndighet att befria de elever som man tror har en annan uppfattning än förrättarna av morgonsamlingen kan inte gärna komma i fråga.

Som ersättning för orden »med religiöst inslag» föreslår vi att § 27 får ett helt nytt stycke som ger rektor möjlighet att befria elev så snart fullgoda skäl föreligger. Detta stycke skall ge ett skydd åt alla de åsiktsriktningar som i ett åskådningsmässigt rikt facetterat samhälle annars eljest skulle komma att uppleva obligatoriskt deltagande i vissa morgonsamlingar som ett tvång.

Befrielse från morgonsamling bör lämnas generellt för termin eller läsår. Sedan ankommer det på föräldrarna att avgöra om eleven någon gång inte skall utnyttja befrielsen utan delta i morgonsamlingen.

Det är av vikt att morgonsamlingen alltid får en värdig utformning. Kristen tro och förkunnelse har härvid oftast intagit en central ställning, och vi anser det viktigt att detta inslag också i framtiden spelar en framträdande roll i morgonsamlingarna. Vid läsdagens början skall läraren ha skyldighet att samla eleverna till meditation och koncentration kring etiska värden och till skildringar av enskilda människors livsgärningar. Av vikt för morgonsamlingarnas värdiga utformning är vidare att dessa förrättas av personer som har särskilda förutsättningar härför. Då man inte på förhand kan anse att alla lärare har sådana förutsättningar vore det av värde — både för dessa och för eleverna — om möjlighet funnes att honorera gästande morgonsamlingsförrättare på ett skäligt sätt. Behovet av sådana honorar är dock synnerligen svårt att fastställa. Vi föreslår därför att riksdagen för Kungl. Maj:t ger till känna sin önskan att behovet av ett sådant anslag till rektors förfogande undersökes och att förslag därefter föreläggs riksdagen härom.

Under åberopande av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 136

1. för sin del besluta att 27 § skollagen skall erhålla följande lydelse:

»Elev i grundskolan skall på föräldrarnas begäran befrias från att delta i undervisning i kristendoms-kunskap, om eleven tillhör trossamfund, som fått Konungens tillstånd att i skolans ställe ombeshörja religionsundervisning.

Elev som är frikallad från undervisningen i kristendoms-kunskap eller som ej tillhör svenska kyrkan må på föräldrarnas begäran av rektor befrias från att delta i morgonsamling.

Elev kan även i övrigt av rektor befrias från att delta i morgonsamling, om skäl äro därtill;»

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning angående särskilt anslag till ersättningar åt gästande morgonsamlingsförrättare;

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till kända vad i övrigt i motionen anförts.

Stockholm den 25 april 1962

Sven Wedén

Gunnar Helén

Brita Elmén

Wald. Svensson

Manne Ståhl

Henning Gustafsson

Gustaf Kollberg

O. Malmberg

i Skellefteå

S. Gustafson

i Göteborg